

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

5-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Ismoilov Ubaydulla Mamat o'g'li</i> OHANGARON VODIYSI AHOLISINING QADIMGI VA O'RTA ASRLAR DAVRI MAFKURAVIY DUNIYO (SUYURLITEPA YODGORLIGIDAN TOPILGAN MODDIY MANBALAR ASOSIDA)	16-26
<i>Elmurotov, Bahodir Abdugapporovich</i> KALTAMINOR MADANIYATINING GENEZISI MASALALARI	27-33
<i>Nafiddinova, Xosiyat Ravshanovna</i> OILAVIY MAROSIMLAR VA ULARNING TARIXIY ADABIYOTLARDA YORITILISHI	34-37
<i>Eshmo'minov, Ozodbek Ziyodulla o'g'li</i> DEMOGRAFIK JARAYONLARNING BORISHI: SURXON VOHASI MISOLIDA (1925-1946 YY.)	38-41
<i>Akobirov, Mirjalol Ximmatovich</i> SULTON JALOLIDDIN MANGUBERDINING YAQIN SHARQ VA KICHIK OSIYO DAVLATLARI BILAN DIPLOMATIK ALOQALARI	42-46
<i>Маматалиева Сурайё Бобомуратовна</i> ШИША ВА ШИШАСОЗЛИК ТАРИХШУНОСЛИГИ	47-52
<i>Далакьян, Жанна Сейрановна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ МОЛОДЕЖИ ВОЗМОЖНЫЕ ПУТИ РЕШЕНИЯ	53-56

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Эргашев, Рахматулла Хидирович, Узақов, Жамшид Норбоевич</i> ЗИЁРАТ ТУРИЗМ ТАРМОҒИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОЙ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ	57-62
<i>Очилов, Фарходжон Шавкатжон ўғли</i> БАҲОЛАНГАН МАЖБУРИЯТЛАР АУДИТИДА ИЧКИ НАЗОРАТ ТИЗИМИНИ ЎРГАНИШ ҲАМДА БАҲОЛАШ	63-71
<i>Raxmatov, Adxam Itolmasovich</i> TURIZM SOHASIDA MALAKALI KADRLAR TAYYORLASH VA BANDLIGINI TA'MINLASHNING XORIJIY MAMLAKATLAR MODELLARI TAHLILI	72-80
<i>Murodova, Nargiza Utkirovna</i> BARQAROR TURIZM MARKETING STRATEGIYASI SIFATIDA	81-85
<i>Мадаминов, Инъомжон Озодович</i> КОРХОНАЛАР ИНВЕСТИЦИОН ВА ИННОВАЦИОН ФАОЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА СОЛИҚЛАРНИНГ ЎРНИ	86-93
<i>Abdusalomov, Jaxongir O'ktam o'g'li</i> TIJORAT BANKLARIDA JISMONIY SHAXSLAR KREDITLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	94-101
<i>Кулибоев, Азамат Шоназарович</i> ДАВЛАТ ТИББИЁТ ТАШКИЛОТЛАРИДА МОЛИЯВИЙ АКТИВЛАР ҲИСОБИ ВА НАЗОРАТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	102-111

Мараимова, Умида Исмаилжановна

КОРХОНА БОШҚАРУВИ АМАЛИЁТИДА МАРКЕТИНГ ДАСТУРЛАРИНИ АМАЛ ҚИЛИШИГА
БАҒИШЛАНГАН КОНЦЕПЦИЯЛАР 112-120

Askarova Sevvara Baxtiyorovna

RAQAMLI IQTISODIYOT DAVRIDA BIZNES VA TADBIRKORLIKNING АҲАМИЯТИ 121-125

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна

ИЛК ЎРТА АСРЛАР ШАРҚ САНЪАТИДА РОМАНТИК ЙЎНАЛИШНИНГ ЭСТЕТИК
АСОСЛАРИ 126-133

Rizaev, Nodir Sobirovich

XX ASR BOSHLARIDA BUXORO JADIDLARINING IJTIMOYI- SIYOSIY QARASHLARI..... 134-138

Шукруллаева Гулчеҳра Насруллаевна

ЖАЗО ГЕНЕЗИСИДАГИ АХЛОҚИЙ МУҲИТ ЖАРАЁНИНИ КОНЦЕПТУАЛ ТАДБИҚ
ЭТИШНИНГ ФАЛСАФИЙ МАСАЛАЛАРИ 139-144

Shokirov Toxirjon Nurmatatovich

MADANIYAT VA SAN'AT FALSAFASINING VAHS MAVZULARI 145-149

Ulug'murodov Elyor Saydulloevich

GNOSEOLOGIYADA TASAVVUFIIY TAJRIBANI O'RNI VA АҲАМИЯТИ 150-154

Ganiev Sherxon Meytanboevich

HOZIRGI DAVR FANI VA FALSAFASIDA MADANIY VA MA'NAVIY-AXLOQIY TANLOVNI
NAMOYON BO'LISH SHAKLLARI 155-164

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Daliev Madina Xabibullaevna, Kristian Kapone, Satibaldiyeva Nigora Alimqul qizi

TERMINOLOGIYADA TERMIN VA UNGA TENG BO'LGAN TUSHUNCHALARNING
TADQIQI 165-178

Chorieva Iroda Kurbonboevna

TARKIBIDA TIBBIYOT XODIMLARI NOMLARI BO'LGAN INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARINING
TURLI HUSUSIYATIGA KO'RA TASNIFI 179-183

Sharipov, Abdulaziz Akmalovich

GID-TARJIMONLAR NUTQINING O'RGANILISH ASPEKTLARI 184-188

Urinova Tursunoy Urin kizi

LIBOS DIZAYNI VA MODASINING SHAKLLANISH VA RIVOJLANISH DAVRLARI HAMDA
YO'LLARI 189-193

Норматова Шоира Умаровна, Абдурахманова Меҳрибон Дустмуродовна

ТИЛ ТАЪЛИМИДА БАДИИЙ АДАБИЁТ ЎҚИТИШ УСУЛЛАРИ 194-199

Eshniyazova Maysara Beknazarovna

«SIROJUL MUSLIMIN» VA «ARBA'IN» ASARLARIDA G'OYAVIY-BADIIY TAHLILI 200-208

Nazarov, Sardor Shamurodovich

INGLIZ VA O'ZBEK TILI SO'Z BIRIKMALARI STRUKTUR-SEMANTIK XUSUSIYATLARNING
QIYOSIY ASPEKTDА O'RGANILISHI 209-213

<i>Bazarbaeva Albina Mingaliyevna</i> RANG TURLARI VA ULARNI TAHLIL QILISH: SEMANTİK VA STILISTİK	214-218
<i>Бердиева, Зулфия Сафаровна</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АНТРОПОНИМОВ В НЕМЕЦКИХ СКАЗКАХ	219-223
<i>Адилова Дилором Кадировна</i> ЎЗБЕК ВА РУС ТИЛЛАРИДАГИ ШЕЪРИЙ МАТНЛАРДА “АЁЛ” ШАХСИЙ ФАЗИЛАТЛАРИНИ ИФОДАЛОВЧИ СЎЗЛАРНИНГ СЕМАНТИК МАЙДОНИ ТАСВИРИ	224-230
<i>Хасанова Юлдуз Мухтор қизи</i> ШАРҚ ВА ҒАРБ ҲАЙВОНЛАР ҲАҚИДАГИ ЭРТАКЛАРИДА “АХЛОҚ” МОТИВИНИНГ БАДИИЙ КОНЦЕПТУАЛЛАШУВИ	231-236
<i>Олимова Хуршида Вайдиллаевна</i> ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА ЛАҚАБЛАРНИНГ СТИЛИСТИК ИМКОНИАТЛАРИ	237-243
<i>Polvonniyozova Mahliyo O'ktamjon qizi</i> IKKINCHI TILNI EGALLASHDA AFFEKTIV OMILLARNING ROLI	244-247
<i>Normamatov Farrux Komiljon o'g'li</i> YAXSHILIK KONSEPTINING INGLIZ MILLIY MADANIYATIDAGI AHAMIYATI	248-253
<i>Yakubov Faxriddin</i> SAYLOVOLDI SIYOSIY DISKURSI XUSUSIYATLARI	254-259
<i>Bekmuratova Dilbar Xushmamatovna</i> TA'LIM TERMINOLOGIYASIDAGI ANTONIMIM: TAHLIL VA PEDAGOGIK AMALIYOT UCHUN MA'LUMOTLAR	260-264
<i>Sharofova Sevinch Jamoliddin qizi</i> OMON MATJON SHE'RIYATIDA ALLITERATSIYA	265-269
<i>Amonova Dilshoda Azamatovna</i> ERTAKLARNING BOLALAR ADABIYOTIDAGI O'RNI	270-276
<i>Tuxtayeva Dildora Zokirovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA INSON AQLIY QOBILIYATINI IFODALOVCHI FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING STILISTIK XUSUSIYATLARI	277-281
<i>Sattorova Nafisa Isomidinovna</i> O'YBEK IJODIDA BADIY KONSEPTNING VOQELANISHI	282-285
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ БЛОКЧЕЙН И СМАРТ-КОНТРАКТОВ (СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ)	286-290
<i>Турғунов Муроджон Турсунбоевич</i> “АВЕСТО”ДА КИШИЛАР ЎРТАСИДАГИ ЎЗАРО МУНОСАБАТЛАРИГА ВА ОДОБ-АХЛОҚҚА ҚАРШИ ЖИНОЯТЛАРНИНГ ИФОДАЛАНИШИ	291-298

<i>Султонов Мухсинжон Муқимович</i> АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИБ ЎЗГАЛАРНИНГ МУЛКИНИ ТАЛОН-ТОРОЖ ҚИЛИШ ТУШУНЧАСИ	299-309
<i>Ходжиев Юнус Мухитдинович</i> АХБОРОТ ХАВФСИЗЛИГИНИ ҲУҚУҚИЙ ТАЪМИНЛАШНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	310-315
<i>Makhmudova Khurmat Mukhtorovna</i> МЕХНАТ ҲУҚУҚИНИНГ КОНСТИТУТСИЯВИЙ АСОСЛАРИ ВА КАФОЛАТЛАРИ	316-330
<i>Nurullayev Shoxrux Shuxratillayevich</i> ҚУРИЛИШ СОҲАСИДА АТРОФ-МУҲИТНИ ҲУҚУҚИЙ МУҲОФАЗА ҚИЛИШДА РАҚАМЛАСHTIRISH VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR	331-337
<i>Otamirzayev Oybek Murodullo o'g'li</i> О'ЗБЕКИСТОНДА ПЛАСТИК ЧИҚИДИЛАРДАН FOYDALANISHNI CHEKLASHNING HUQUQIY MASALALARI VA HORIJ TAJRIBASI	338-341
<i>Safarov Jamshid Ismoilovich</i> XALQARO HUQUQ DOKTRINASIDA SHARTNOMA MAJBURIYLIGIGA ROZILIKNI IFODALASH INSTITUTINING SHARTNOMANING HAQIQIY EMASLIGI, AMAL QILISHINI BEKOR QILISH, TUGATISH VA TO'XTATIB TURISHDA AHAMIYATI	342-349
<i>Шарипов Санжар Собирович, Бозоров Азимжон Ахатович</i> ОММАВИЙ ТАДБИРЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА ЎТКАЗИШ ВАҚТИДА ЖАМОАТ ТАРТИБИНИ САҚЛАШ ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШНИНГ МОҲИЯТИ, АҲАМИЯТИ ВА ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	350-357
<i>Normurodova Behro'za Xolmo'minovna</i> RAQAMLI OCHIQ MANBALAR VA ULARDAN RAQAMLI KRIMINALISTIKADA FOYDALANISH	358-366
<i>Неъматов Азизбек Ғолибжон ўғли</i> ДАСТЛАБКИ ТЕРГОВДА ЖИНОЯТЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ ВАЗИФАСИНИНГ МОҲИЯТИ ВА АҲАМИЯТЛАРИ	367-373
<i>Дадабоева Дилфуза Нурматовна</i> ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИДА НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРНИНГ ИШТИРОКИ АҲАМИЯТИ	374-378
<i>O'razbayev Laziz Shuhrat o'g'li</i> MUHIM RAQAMLI INFRATUZILMALARGA NISBATAN AMALGA OSHIRILADIGAN HUJUMLAR VA ULARNING OLDINI OLISH	379-383
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xudoyberganov Doniyor Yangiboy o'g'li</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING KOGNITIV KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING ZARURIYATI	384-388
<i>Hazratov Fazliddin Xikmatovich</i> OBYEKTGA YO'NALTIRILGAN DASTURLASH TILLARI ORQALI TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH	389-393

<i>Khojamkulov Rasulbek Kurbon oqli</i> BO'LAJAK MUHANDISLARNI LOYIHALASH KOMPETENSIYALARINI KOMPYUTER GRAFIKASI YORDAMIDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	394-398
<i>Zakirova Zulhumor Zoirjonovna</i> МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ ОЛИШ ШАКЛИ СИФАТИДА ТАНҚИДИЙ ФИКРЛАШ ҚОБИЛИЯТИНИ ОШИРИШДА ЎҚИТУВЧИ САВОЛ ЖАВОБЛАРИНИ ЎРНИ	399-404
<i>Eshnazarov Murod Karimovich</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI GERMENEVTIK YONDASHUV ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	405-410
<i>Mengliqulov Xayrulla Aliqulovich</i> TALABA QIZLARING SUZISH MALAKA VA KO'NIKALARINI SHAKLLANTIRISHDA DIFFERENSIAL YONDASHUV	411-415
<i>Komilova Dildora Gulamjonovna</i> INGLIZ TILI O'QITISH BO'YICHA IQTISODIYOT TALABALARINING KASB-KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH	416-420
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> SPORTCHILARNING BOKSDAGI TEXNIK HARAKATLARIGA MOSLASHISH REAKSIYALARI	421-426
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> BOLALARGA HARAKATLI O'YINLARNI O'RGATISH SHARTLARI VA USULLARI	427-432
<i>Axmedov Akmal Yusufovich</i> OLIY TA'LIM JARAYONIDA BO'LAJAK PSIXOLOGLARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNING MUHIM MEZONLARI	436-440
<i>Donisheva Gulro'y Axrorqul qizi</i> CHET TILINI O'RGANISH JARAYONIDA AKTDAN FOYDALANISH	441-444
<i>Qurbonboyeva Dilfuza Shukur qizi</i> TALABALARNING MULOQOT KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH	445-449
<i>Эркабоев Ойбек Мухаммаджонович</i> ТЕМПЫ ПРИРОСТА ПОКАЗАТЕЛЕЙ СПЕЦИФИЧЕСКИХ КООРДИНАЦИОННЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ 6 ЛЕТ	450-456
<i>Абатов Жалғасбай Орынбаевич</i> ТАСВИРИЙ САНЪАТ ДАРСЛАРИНИ ТАРИХ ФАНИГА БОҒЛАБ ЎҚИТИШ	457-463
<i>Akramjonova Feruza Akramjonovna</i> МАКТАВГАСНА ТА'LIM TASHKILOTIDA INNOVATSION TA'LIM MUHITINING TA'LIM - TARBIYA JARAYONIGA TA'SIRI	464-468
<i>Mahmudova Zulfiya Xomitovna</i> МАКТАВГАСНА ТА'LIM TASHKILOTI VA OILA HAMKORLIGI	469-476
<i>Abduvosiyeva Mahmuda Xamidullo qizi</i> ХИТОЙ ТА'LIM ТИЗИМИНИНГ О'ЗИГА ХОС ЈИНАТЛАРИ	477-483
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA AQLIY QOBILIYATLARNI SHAKLLANTIRISHDAGI PEDAGOGIK MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMI	484-489
<i>Есанова Гулчеҳра</i> ЁШ ФУТБОЛЧИЛАРНИ ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯЛАШ ТАМОЙИЛЛАРИ ВА УСУЛЛАРИ	490-497

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Volume 4, Issue 5 (may, 2024). -500 p.

CONTENTS

07.00.00 – HISTORICAL SCIENCES

<i>Ismailov Ubaydulla Mamat ugli</i> THE IDEOLOGICAL WORLD OF THE ANCIENT AND MEDIEVAL POPULATIONS OF THE OHANGARON VALLEY (BASED ON MATERIAL SOURCES FOUND AT THE SUYURLITEPA SITE)	16-26
<i>Elmuratov, Bakhodir Abdugapparovich</i> QUESTIONS OF GENESIS OF Keltaminora Culture.....	27-33
<i>Nafiddinova, Khosiat Ravshanovna</i> FAMILY CEREMONIES AND THEIR COVERAGE IN HISTORICAL LITERATURE	34-37
<i>Eshmominov, Ozodbek Ziyodulla ugli</i> PROGRESS OF DEMOGRAPHIC PROCESSES: THE CASE OF SURKHAN OASIS (1925-1946 YY.)	38-41
<i>Akobirov, Mirjalol Ximmatovich</i> DIPLOMATIC RELATIONS OF SULTAN JALOLIDDIN MANGUBERDI WITH THE STATES OF THE MIDDLE EAST AND ASIA MINOR	42-46
<i>Mamatalieva Surayyo Bobomuratovna</i> HISTORIOGRAPHY OF GLASS AND GLASSMAKING	47-52
<i>Dalakyan, Janna Seyranovna</i> CURRENT PROBLEMS OF SPIRITUAL AND MORAL CULTURE YOUTH POSSIBLE SOLUTIONS	53-56

08.00.00 – ECONOMIC SCIENCES

<i>Ergashev, Rahmatulla Khidirovich, Uzakov, Jamshid Norboyevich</i> WAYS TO INCREASE THE ECONOMIC AND SOCIAL EFFICIENCY OF THE PILGRIMAGE TOURISM NETWORK	57-62
<i>Achilov, Farkhodjon Shavkatjon o'g'li</i> STUDYING AND ASSESMENT OF THE INTERNAL CONTROL SYSTEM IN THE AUDIT OF PROVISIONS	63-71
<i>Rakhmatov, Adkham Itolmasovich</i> ANALYSIS OF FOREIGN COUNTRY MODELS OF TRAINING AND EMPLOYMENT OF QUALIFIED PERSONNEL IN THE FIELD OF TOURISM	72-80
<i>Murodova, Nargiza Utkirovna</i> SUSTAINABLE TOURISM AS A MARKETING STRATEGY	81-85
<i>Madaminov, Inomjon Ozodovich</i> THE ROLE OF TAXES IN ENSURING INVESTMENT AND INNOVATION ACTIVITY OF ENTERPRISES	86-93
<i>Abdusalomov, Jahongir O'ktam o'g'li</i> DIRECTIONS FOR IMPROVING PERSONAL LOANS IN COMMERCIAL BANKS	94-101

<i>Kuliboyev, Azamat Shonazarovich</i> IMPROVING ACCOUNTING AND CONTROL OF FINANCIAL RESOURCES IN STATE MEDICAL ORGANIZATIONS	102-111
<i>Maraimova, Umida Ismailjanovna</i> CONCEPTS DEDICATED TO THE IMPLEMENTATION OF MARKETING PROGRAMS IN ENTERPRISE MANAGEMENT OPERATIONS	112-120
<i>Askarova Sevvara Bakhtiyorovna</i> THE IMPORTANCE OF BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP IN THE ERA OF THE DIGITAL ECONOMY	121-125

09.00.00 – PHILOSOPHICAL SCIENCES

<i>Uroкова Aysuluv Jamoliddinovna</i> AESTHETIC FOUNDATIONS OF ROMANTIC DIRECTIONS IN EASTERN ART OF THE EARLY MIDDLE AGES	126-133
<i>Rizayev, Nodir Sobirovich</i> SOCIO-POLITICAL VIEWS OF BUKHARA'S JADIDS AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY	134-138
<i>Shukrullaeva Gulchehra Nasrullaevna</i> PHILOSOPHICAL ISSUES OF CONCEPTUAL IMPLEMENTATION OF THE PROCESS OF THE MORAL ENVIRONMENT IN THE GENESIS OF PUNISHMENT	139-144
<i>Shokirov Takhirjon Nurmamatovich</i> KEY TOPICS OF PHILOSOPHY OF CULTURE AND ART	145-149
<i>Ulugmuradov, Elyor Saidulloevich</i> THE PLACE AND SIGNIFICANCE OF MYSTICAL EXPERIENCE IN GNOSEOLOGY	150-154
<i>Ganiyev Sherxon Meytanbayevich</i> FORMS OF MANIFESTING CULTURAL AND SPIRITUAL-MORAL CHOICE IN THE SCIENCE AND PHILOSOPHY OF THE PRESENT PERIOD	155-164

10.00.00 – PHILOLOGICAL SCIENCES

<i>Dalievа Madina Xabibullaevna, Christian Capone, Satibaldieva Nigora Alimqul qizi</i> THE STUDY OF TERM AND ITS EQUIVALENT CONCEPTS IN TERMINOLOGY	165-178
<i>Chorieva Iroda Kurbonboevna</i> CLASSIFICATION OF ENGLISH AND UZBEK PROVERBS CONTAINING THE NAMES OF MEDICAL PERSONNEL ACCORDING TO DIFFERENT CHARACTERISTICS	179-183
<i>Sharipov, Abdulaziz Akmalovich</i> STUDY ASPECTS OF SPEECH OF GUIDE-INTERPRETERS	184-188
<i>Urinova Tursunoy Urin kizi</i> PERIODS AND WAYS OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF DRESS DESIGN AND FASHION	189-193
<i>Normatova Shoira Umarovna, Abduraxmanova Mehribon Dustmuradovna</i> METHODS OF TEACHING ARTISTIC LITERATURE IN LANGUAGE EDUCATION	194-199
<i>Eshniyazova Maysara Beknazarovna</i> IDEOLOGICAL AND ARTISTIC ANALYSIS IN THE WORKS OF «SIROJUL MUSLIMIN” AND «ARBA'IN”	200-208

<i>Nazarov, Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	209-213
<i>Bazarbaeva Albina Mingaliyevna</i> COLOUR TYPES AND ANALYSIS: SEMANTIC AND STYLISTIC	214-218
<i>Berdieva, Zulfiya Safarovna</i> USE OF ANTHROPONYMS IN GERMAN FAIRY TALES	219-223
<i>Adilova Dilorom Kadirovna</i> DESCRIPTION OF THE SEMANTIC FIELD OF WORDS THAT REPRESENT THE PERSONAL QUALITIES OF A "WOMAN" IN POETIC TEXTS IN UZBEK AND RUSSIAN	224-230
<i>Khasanova Yulduz Mukhtor kizi</i> LITERARY CONCEPTUALIZATION OF THE MOTIF "MORALITY" IN THE TALES ABOUT ANIMALS OF THE EAST AND WEST	231-236
<i>Olimova Khurshida Vaydillaevna</i> STYLISTIC POSSIBILITIES OF NICKNAMES IN ENGLISH AND UZBEK	237-243
<i>Polvonniyozova Mahliyo O'ktamjon qizi</i> THE ROLE OF AFFECTIVE FACTORS IN SECOND LANGUAGE ACQUISITION	244-247
<i>Normamatov Farrukh Komiljon ugli</i> THE SIGNIFICANCE OF THE CONCEPT OF GOODNESS IN ENGLISH NATIONAL CULTURE	248-253
<i>Fakhriddin Yakubov</i> CHARACTERISTICS OF ELECTORAL POLITICAL DISCOURSE	254-259
<i>Bekmuratova Dilbar Xushmamatovna</i> ANTONYM IN EDUCATIONAL TERMINOLOGY: ANALYSIS AND IMPLICATIONS FOR PEDAGOGICAL PRACTICE	260-264
<i>Sharofova Sevinch Jamoliddin qizi</i> ALLITERATION IN THE POETRY OF OMON MATJAN	265-269
<i>Amonova Dilshod Azamatovna</i> THE IMPORTANCE OF FAIRY TALES IN CHILDREN'S LITERATURE	270-276
<i>Tukhtaeva Dildora Zokirovna</i> THE STYLISTIC FEATURES OF PHRASEOLOGICAL UNITS DENOTING HUMAN INTELLECTUAL ABILITIES IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	277-281
<i>Sattorova Nafisa Isomidinovna</i> REALIZATION OF THE ARTISTIC CONCEPT IN OYBEK'S WORKS	282-285
12.00.00 - LAW	
<i>Nodirakhon Abdurakhmanova</i> LEGAL REGULATION OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGIES AND SMART CONTRACTS (COMPARATIVE ANALYSIS)	286-290
<i>Turgunov Murodjon</i> EXPRESSION OF CRIMES AGAINST HUMAN RELATIONS AND MORALITY IN "AVESTO"	291-298

<i>Sultonov Muxsinjon Muqimovich</i> THE CONCEPT OF THEFT OF OTHER PEOPLE'S PROPERTY USING INFORMATION TECHNOLOGY	299-309
<i>Xodjiyev Yunus Muxitdinovich</i> SOME LEGAL ISSUES IN INFORMATION SECURITY	310-315
<i>Makhmudova Khurmat Mukhtorovna</i> CONSTITUTIONAL BASIS AND GUARANTEES OF LABOR LAW	316-330
<i>Nurullayev Shokhrukh Shukhratillaevich</i> DIGITALIZATION AND MODERN TRENDS IN ENVIRONMENTAL LEGAL PROTECTION IN THE CONSTRUCTION FIELD	331-337
<i>Otamirzaev Oybek</i> LEGAL ISSUES OF LIMITING THE USE OF PLASTIC WASTE IN UZBEKISTAN AND FOREIGN EXPERIENCE	338-341
<i>Safarov Jamshid Ismoilovich</i> THE SIGNIFICANCE OF EXPRESSING CONSENT TO BE BOUND BY A TREATY IN THE DOCTRINE OF INTERNATIONAL LAW IN THE CONSIDERATION OF THE INVALIDITY OF A TREATY, TERMINATION AND SUSPENSION OF ITS OPERATION	342-349
<i>Sharipov Sanjar Sobirovich, Bozorov Azimjon Akhatovich</i> PUBLIC EVENTS FOR THE ORGANIZATION AND HOLDING OF EVENTS TIMELY ORGANIZATIONAL STRUCTURE OF THE COMPANY IMPLEMENTATION OF PUBLIC AWARENESS ACTIVITIES ESSENCE, SIGNIFICANCE AND CHARACTERISTIC FEATURES	350-357
<i>Normurodova Behruza Kholmuminovna</i> DIGITAL OPEN SOURCES AND THEIR USE IN DIGITAL FORENSICS	358-366
<i>Nematov Azizbek Golibjon o'g'li</i> THE NATURE AND IMPORTANCE OF THE TASK OF CRIME PREVENTION IN THE PRELIMINARY INVESTIGATION	367-373
<i>Dadaboeva Dilfuza Nurmatovna</i> THE SIGNIFICANCE OF THE PARTICIPATION OF NON-GOVERNMENT NON-PROFIT ORGANIZATIONS IN BUSINESS ACTIVITY	374-378
<i>Urazbayev Laziz Shuhrat ogli</i> ATTACKS ON CRITICAL DIGITAL INFRASTRUCTURES AND THEIR PREVENTION	379-383
13.00.00 – PEDAGOGICAL SCIENCES	
<i>Khudoyberganov Doniyor</i> THE NEED TO DEVELOP THE COGNITIVE COMPETENCE OF YOUNGER STUDENTS	384-388
<i>Hazratov Fazliddin Khikmatovich</i> FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS THROUGH OBJECT-ORIENTED PROGRAMMING LANGUAGES	389-393
<i>Khojamkulov Rasulbek Kurbon ogli</i> THE IMPORTANCE OF DEVELOPING DESIGN COMPETENCES OF FUTURE ENGINEERS USING COMPUTER GRAPHICS	394-398

<i>Zakirova Zulkhumor Zairjonovna</i> THE ROLE OF TEACHER QUESTIONING IN DEVELOPING CRITICAL THINKING SKILLS AS A WAY TO INDEPENDENT LEARNING	399-404
<i>Eshnazarov Murad Karimovich</i> IMPROVING PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE TEACHERS BASED ON THE HERMENEUTIC APPROACH	405-410
<i>Menglikulov Khairulla Alikulovich</i> DIFFERENTIAL APPROACH TO FORMING SWIMMING ABILITIES AND SKILLS IN FEMALE STUDENTS	411-415
<i>Komilova Dildora Gulamjanovna</i> DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF ECONOMICS STUDENTS IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING	416-420
<i>Turdimurodov Dilmurod Yuldashevich</i> ADAPTIVE REACTIONS OF ATHLETES TO TECHNICAL ACTIONS IN BOXING	421-426
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> CONDITIONS AND METHODS OF TEACHING ACTIVITY GAMES TO CHILDREN	427-432
<i>Akhmedov Akmal</i> IMPORTANT CRITERIA FOR PREPARING FUTURE PSYCHOLOGISTS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE PROCESS OF HIGHER EDUCATION	433-440
<i>Donisheva Gulro'y Axrorqul qizi</i> USE OF IT IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE	441-444
<i>Qurbonboyeva Dilfuza Shukur qizi</i> FORMING COMMUNICATION COMPETENCES OF STUDENTS	445-449
<i>Erkaboev Oybek Mukhammadzhonovich</i> THE GROWTH RATE OF INDICATORS OF SPECIFIC COORDINATION ABILITIES OF CHILDREN AGED 6 YEARS	450-456
<i>Abatov Jalgasbay Orinbaevich</i> TEACHING FINE ART LESSONS IN CONNECTION WITH HISTORY	457-463
<i>Akramjonova Feruza Akramjonovna</i> INFLUENCE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT ON THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION	464-468
<i>Makhmudova Zulfiya Khomitovna</i> ORGANIZATION OF PRESCHOOL EDUCATION AND FAMILY COOPERATION	469-476
<i>Abduvasieva Mahmuda Khamidullo qizi</i> UNIQUE ASPECTS OF THE CHINESE EDUCATION SYSTEM	477-483
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> PEDAGOGICAL PROBLEMS IN THE FORMATION OF MENTAL ABILITIES IN PRIMARY CLASS STUDENTS AND THEIR SOLUTION	484-489
<i>Esanova Gulchehra</i> PRINCIPLES AND METHODS OF PHYSICAL TRAINING OF YOUNG FOOTBALL PLAYERS	490-497

Received: 22 April 2024

Accepted: 1 May 2024

Published: 10 May 2024

Article / Original Paper

SOCIO-POLITICAL VIEWS OF BUKHARA'S JADIDS AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

Rizayev, Nodir Sobirovich

Independent researcher, Bukhara State University

Abstract. This article examines the socio-political life in Turkestan at the beginning of the 20th century and the reformist activities of the Bukhara school of Jadidism. We get an understanding of Jadid's views, reforms, and the problems faced by this movement and its impact on the socio-political landscape of Bukhara at that time.

Key words: Turkestan, Bukhara, jadids, socio-political views, progressive movement, traditionalism, reforms.

XX ASR BOSHLARIDA BUXORO JADIDLARINING IJTIMOYIY- SIYOSIY QARASHLARI

Rizaev, Nodir Sobirovich

Mustaqil tadqiqotchi, Buxoro davlat universiteti

Annotatsiya. Ushbu maqolada XX asr boshlarida Turkistondagi ijtimoiy - siyosiy hayot va unda buxoro jadidchilik maktabi nomoyondalarining islohotchilik faoliyati o'rganiladi. Jadidlarning qarashlari, islohotlari va biz bu harakat duch kelayotgan muammolar hamda uning o'sha davr Buxoro ijtimoiy-siyosiy manzarasiga ta'siri haqida tushunchaga ega bo'lamiz.

Kalit so'zlar: Turkiston, Buxoro, jadidlar, ijtimoiy-siyosiy qarashlar, ilg'or harakat, an'anaviylik, islohotlar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I5Y2024N18>

Kirish. Turkiston muxtoriyatidagi turli siyosiy jarayonlar mintaqada ziyolilarning qarashlar xilma xilligiga olib keldi. Shu jumladan Buxoroda jadidchilik harakati namoyondalari XIX-asr oxiri — XX-asr boshlariga kelib o'z tashviqot va targ'ibot harakatlarini olib borishni kuchaytirdilar. Bu esa o'z navbatida harakatni nafaqat tarixiy, adabiy nuqtai nazardan o'rganish, balki ijtimoiy siyosiy harakat sifatida o'rganish davri kelganligidan dalolat beradi. Bugungi kunda jadidlar merosi o'rganish, jadidchilik harakati, uning g'oyasi, falsafasi bilan bir katorda ijtimoiy – siyosiy qarashlarni o'rganish ham muhim ekanligi ta'kidlanib kelinmoqda. Zero prezidentimiz ta'kidlaganlaridek – jadidlar merosini o'rganish bugungi Yangi O'zbekiston uchun muhimdir[1]

Bu maqolada ularning bu boradagi qarashlari o'rganilib, ilg'or g'oyalari va bunga nisbatan mavjud qarama qarshiliklar, harakatining Buxoroning an'anaviy, ijtimoiy-siyosiy tuzumiga ta'siriga e'tibor qaratiladi.

Mavzuga doir adabiyotlar tahlili. Buxoro jadidlari va umuman jadidshunoslik borasidagi adabiyotlarni tahlil qilganimizda sovet davri, mustaqillik davrlarida yaratilayotgan

hamda xorijiy adabiyotlarni ko'rishimiz mumkin. Lekin aynan jadidlarning ijtimoiy - siyosiy qarashlari haqidagi adabiyotlar etarli emas. Shunday bo'lsada B.Qosimov o'z asarlarida jadidchilik harakati nomoyondalari faoliyati va qarashlari haqida to'xtalib o'tgan bo'lsa, D. Alimova asarlarida Turkistonda jadidchilik harakatining vujudga kelishi, taraqqiyparvarlarning davlatchilik, musulmon madaniyatini isloh qilish borasidagi qarashlariga oid muhim ma'lumotlar beriladi. Q. Rajabov Buxorodagi jadidchilik harakatining umumiy hamda o'ziga xos xususiyatlari hamda ijtimoiy-siyosiy vaziyatni tahlil qilgan. S. Inoyatov o'z tadqiqotlarida buxoro jadidlari faoliyati bilan birgalikda ularning avlodlari va shajarasi haqida ma'lumotlar bergan. Q.Nazarov oxirgi yillarda jadidlar falsafasi, ularning g'oyaviy asoslari haqidagi tadqiqotlarini alohida qayd etish mumkin. Jadidshunos olim B.Ergashev o'z tadqiqotlarida Buxoro jadidlarining ijtimoiy – siyosiy faoliyatlariga alohida urg'u berib o'tgan. Hozirgi kunda kelib aynan buxoro jadidlari faoliyatini talqin qilish bo'yicha D.Jamolova, F.Temirov, Z.Abdurashidov kabi olimlarning faoliyatlarini ko'rib o'tishimiz mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada Buxoro jadidlarining ijtimoiy - siyosiy qarashlari muhokama qilinadi. Jadidlar harakati g'oyalari tahlil qilindi va hozirgi kun dolzarb masalalari bilan solishtirildi. Jadidlar tomonidan jamiyatni isloh qilish borasidagi yondashuvlari o'rganildi.

Tahlillar va natijalar. Jadidchilik harakati XIX asrning oxiri XX asr boshlaridagi ijtimoiy-siyosiy voqealıklar bilan bevosita bog'liq. Chor Rossiyasi tomonidan bosib olingan Turkistonda, milliy-ozodlik harakati jadidlarning amalda paydo bolishiga sabab bo'ldi. Buxorodagi islohotchilik harakati murakkab va mashaqqatli yo'lni bosib o'tdi. Ko'hna zaminda jadidchilikning vujudga kelishida XX asr boshlarida Rossiya, Eron, Turkiyada kechgan inqilobiy harakatlar, amirlikdagi ma'rifatparvarlarning ijtimoiy-siyosiy faoliyati muhim ahamiyat kasb etgan. Jumladan Fayzulla Xo'jaev, Abdurauf Fitrat, Ahmadjon Hamdiy, Abduvohid Munzim, Hamidxo'ja Mehriy, Sadridin Ayniy, Xoja Rofe', Mukammal Burhon, Usmonxo'ja Po'latxo'ja o'g'li, Atoxo'ja kabi ma'rifatparvarlarni alohida ta'kidlab o'tish lozim. Jadidlar zamonaviy ta'lim, ilmiy bilimlar, ijtimoiy islohotlar tarafdori edilar. Ular konservativ diniy tuzum, hukmron elita va an'anachilarni o'z ichiga olgan Buxoroning an'anaviy ijtimoiy va siyosiy tuzumiga qarshi chiqishni maqsad qilgan hamda zamonaviy islohotlar tarafdori bo'lishgan.

Buxoro jadidlarining qarashlari zamirida zamonaviy ta'lim-tarbiyani isloh qilish va boshqaruv sohasini tartibga solish edi. Ular ta'lim dindand holi bo'lishini diniy bilimlar bilan birgalikda dunyoviy bilimlar olinish tarafdorlari edilar. Bu borada bir necha sa'y harakatlarni amalga oshirdilar, jumladan 1908 yil oktyabrda Abduvohid Munzim o'z uyida tojik tilida dars beruvchi ilk usuli jadid maktabini ochadi va bu maktabning ko'pgina natijalarga erishadi hamda faollar tomonidan olqishlanadi[2:210]. Lekin o'sha paytdagi eskicha qarash tarafdorlari tomonidan tayziqqa uchrab maktablar yopiladi.

Garchi ma'rifatparvarlarga mavjud konservativ kuchlar qarshi bo'lishsada lekin ular o'zlarining shijoatlarini to'xtatmadilar 1909 yil dekabrda Sadridin Ayniy, Abduvohid Munzim, Ahmadjon Hamdiy, Hamidxo'ja Mehriy, Hoji Rofe', Mukammal Burhonovlar "Tarbiyai atfol" jamiyatini tuzadi. Ma'rifatparvarlar yashirin ish olib borib, Termiz, Karki, Yangi Buxoro va G'ijduvonda jamiyatning 28 ta shaxobchasini ochdilar. Jamiyat o'z faoliyati davomida: ilmga tashna yoshlarga iqtisodiy va ma'naviy yordam ko'rsatib, ularni Rossiya hamda Turkiyada o'qitishga alohida e'tibor qaratdi; Rossiyaning musulmon shaharlarida, Turkiya va Eronda

chiquvchi matbuot nashrlari bilan buxoroliklarni tanishtirishga harakat qildi; noo‘rin sarf-xarajatlar, to‘y va ma‘rakalardagi isrofgarchiliklarga qarshi kurashdi; hamda mavjud tuzumning noo‘rin siyosatga qarshi bo‘lib, xalqni har tomonlama o‘zgarishiga da‘vat etdilar.

Ma‘rifatparvarlar qarashlarining yana bir muhim jihati shundaki – ular mavjud hokimiyatdan ijtimoiy islohotlar o‘tkazishga da‘vat etish edi. Jadidchilar ijtimoiy tengsizliklarni bartaraf etish va ijtimoiy adolatni ta‘minlashni maqsad qilganlar. Bu borada Fayzulla Xo‘jaev shunday degan edi “Buxoroda harakat boshqa yo‘l bilan bordi. Buxoro jadidchiligi dehqonlar va mayda savdogarlarga tushadurgan soliq og‘irliklarini yengil qilish ham soliq ishlarini umumiy tartibga solish to‘g‘risida ochilgan gapdan boshlab, tadrijiy sur‘atda ko‘p a‘zolar, sho‘‘balar va Buxoro xalqining har xil tabaqalari orasidagi o‘ziga xayrixoh omma bilan birga haqiqiy bir yashirin jamiyatga aylana bordi”[3:63]. Bundan ko‘rinib turibdiki jadidlar nafaqat ta‘lim sohasida balkim davlat boshqaruv sohasini isloh qilish borasida ham harakatlar olib borishdi. Ular marginal guruhlar, jumladan, ayollarning imkoniyatlarini kengaytirish tarafdori bo‘lib, ta‘lim va imkoniyatlardan teng foydalanishga chaqirdilar. Shu o‘rinda bir narsani ta‘kidlab o‘tish joizki jadidlar ilgari surgan yuqoridagi taklif va muholazalar O‘zbekiston Respublikasi yangi tahrirdagi Konstitutsiyasining ko‘pgina moddalarini shakllantirishda g‘oyaviy asos bo‘lib xizmat qilgan desak mubolag‘a bo‘lmaydi. Bundan ko‘rinib turibdiki jadidlar eskicha qarashlar zamon talabi emasligi va jamiyatda har bir fuqoroning o‘rni bo‘lishi hamda haq huquqlar teng taqsimlanishi kabi qarashlari o‘sha davr ijtimoiy-siyosiy hayot uchun muhim jihat hisoblanadi.

Jadidlar ta‘lim va ijtimoiy islohotlar bilan bir qatorda siyosiy o‘zgarishlarga ham intildilar. Ular amirlikning avtokratik boshqaruviga qarshi chiqdilar va konstitutsiyaviy hukumat o‘rnatishga chaqirdilar. Jadidlar qonun ustuvorligiga, mas‘uliyatga, qarorlar qabul qilishda xalq fikri inobatga olinishini ta‘kidlardilar. Ular barcha shaxslarning huquq va erkinliklarini ta‘minlaydigan yanada demokratik va vakillik tizimini yaratishni maqsad qilgan[4:64]. Natijalar va harakatlar samarasiz ketmadi.

1917 yil 7 aprel kuni Amir Olimxon islohotlar borasidagi o‘zining farmonini imzoladi. Farmonda soliqlarni adolat asosida tartibga solish; Rossiya bilan savdoga alohida e‘tibor berish; amaldorlar ustidan nazorat o‘rnatish; foydali ilmlarning taraqqiy etishi uchun shariatga muvofiq chora-tadbirlar ko‘rish; majlis saylash; davlat xazinasini ta‘sis qilish va amirlik byudjetini belgilash; bosmaxona ochish; qamoqda saqlanayotganlarni ozod qilish ko‘zda tutilgan edi.

Buxoro jadidlarining jamiyatni isloh qilish va yangicha qarashlarni shakllantirishga bo‘lgan sa‘y harakatlari turli tomonlarning qarshiliklariga uchragan. Konservativ diniy tuzilma o‘z g‘oyalarini o‘rnatilgan islomiy tuzumga tahdid sifatida ko‘rar edi, hukmron elita esa o‘z kuch va obro‘- e‘tiborini yuqotishdan cho‘chigan. Amirlikdagi eskicha qarash vakillari jadidchilarni Buxoro madaniy merosiga to‘g‘ri kelmaydigan g‘arb g‘oyalarini targ‘ib etuvchi, deb qaraganlar.

Jadidchilar o‘zlari duch kelgan qiyinchiliklar va qarshiliklarga qaramay, islohotlarni amalga oshirishda sezilarli yutuqlarga erishdilar. Ular zamonaviy maktablar barpo etishdi, dunyoviy ta‘limni joriy qilishdi, ayollarning bilim olishi va imkoniyatlarini kengaytirishga yordam berishdi. Ularning g‘oya va sa‘y-harakatlari Buxoroning ijtimoiy-siyosiy manzarasida kelajakdagi o‘zgarishlarga zamin yaratib, hududni pirovardida modernizatssiya qilishga hissa qo‘shdi[5]

Buxoro jadidlari tomonidan ilgari surilgan ijtimoiy adolat va tenglikning asosiy tamoyillari adolatli jamiyat yaratishga qaratilgan edi. Bu tamoyillarga quyidagilar kiradi:

*Birinchi*dan. Ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish ya'ni barcha teng bilim olishga haqlidir g'oyasini ilgari surdilar. Bu qarash hozirgi kundagi asosiy qonunlarimizda ko'rsatib o'tilganligi bilan muhimdir.

*Ikkinchi*dan. Ayollarning ta'lim va imkoniyatlarini kengaytirish hamda ular ijtimoiy hayotda faolliklarini oshirish tarafdorlari edilar

*Uchinchi*dan. Jadidlar odamlar ijtimoiy kelib chiqishi yoki nasabiga ko'ra emas, balki qobiliyatlari va yutuqlariga qarab mukofotlanadigan tizimni qo'llab quvvatlaganlar.

*To'rtinchi*dan. Qonun ustuvorligi va mas'uliyat - jadidchilar konstitutsiyaviy hukumat o'rnatish va qonun ustuvorligini ta'minlashga chaqirdilar. Ular shaxslarni, shu jumladan hokimiyat lavozimlarida bo'lganlarni o'z xatti-harakatlari uchun javobgarlikka tortishga va adolatni ta'minlashga ishonishgan.

*Beshinchi*dan. Ishtirokchilik boshqaruvi - jadidlar qarorlar qabul qilish jarayonlarida xalq ishtirokini targ'ib qilgan

Bu ijtimoiy adolat va tenglik tamoyillari buxorolik jadidlarning ijtimoiy-siyosiy qarashlarida markaziy o'rin tutib, ularning an'anaviy ijtimoiy tuzumga qarshi kurashish va Buxoroda ilg'or islohotlarni ilgari surish borasidagi sa'y-harakatlariga rahbarlik qilgan.

Buxoro jadidlarining islohotlari zamirida o'z davrining an'anaviy ijtimoiy-siyosiy tuzumiga qarshi kurashuvchi ilg'or g'oyalarni qamrab olganligi bilan ajralib turardi. Jadidlar tomonidan ijtimoiy – siyosiy faoliyat strategiyasini quyidagi yo'nalishda o'rganishimiz mumkin:

Zamonaviy ta'lim: jadidlar diniy ta'limotlardan tashqariga chiqadigan zamonaviy ta'lim tizimini targ'ib qildilar. Ular an'anaviy fanlardan tashqari ilmiy bilim, tanqidiy fikrlash va amaliy ko'nikmalar muhimligini ta'kidladilar. Ushbu istiqbolli yondashuv odamlarni taraqqiyot va rivojlanish uchun zarur vositalar bilan jihozlashga qaratilgan.

Dunyoviylik: jadidlar din va davlatni bir-biridan ajratishni taklif qildilar, diniy e'tiqodlar siyosiy qarorlarni talab qilmaydigan dunyoviy jamiyatni targ'ib qildilar. Ular shaxsning vijdon erkinligi va har qanday dinga e'tiqod qilish yoki umuman e'tiqod qilmaslik huquqi muhimligiga ishonishgan[6:58].

Gender tengligi: jadidlar konservativ jamiyatda gender tengligini targ'ib qilishda faol bo'lishgan. Ular ayollarning ta'lim olishi va imkoniyatlarini kengaytirish, ayollarning ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy sohalarda to'liq ishtirok etish huquqlarini himoya qilishdi.

Konstitutsiyaviylik: jadidlar qonunga asoslangan konstitutsiyaviy hukumat o'rnatishga da'vat qildilar. Ular shaxsiy huquqlarini himoya qiladigan, hukmron elitaning javobgarligini ta'minlaydigan va demokratik boshqaruv asoslarini ta'minlaydigan yozma konstitutsiyaning muhimligiga ishonishgan.

Milliy o'zlik: jadidlar mintaqaning madaniy merosidan kelib chiqqan milliy o'zlikni anglash muhimligini ta'kidladilar. Ular ilg'or g'oyalar va islohotlarni o'z bag'riga olgan holda Buxoroning o'ziga xos madaniy an'analari va qadriyatlarini saqlash va targ'ib qilishga intildi.

Ijtimoiy adolat: jadidlar ijtimoiy adolat tarafdori bo'lib, ijtimoiy tengsizliklarni bartaraf etish va jamiyatning barcha a'zolari uchun teng imkoniyatlar yaratishni maqsad qilgan. Ular marginal guruhlarni ko'tarishga, qashshoqlikni yumshatishga va resurslarni yanada adolatli taqsimlashga intildi.

Siyosiy ishtirok: jadidlar xalqning siyosiy jarayonda faol ishtirok etishiga chaqirishgan. Ular kengroq siyosiy vakillik, qarorlar qabul qilishda jamoatchilik ishtiroki va fuqarolar

erkinliklarini himoya qilish imkonini beradigan demokratik islohotlarni amalga oshirishga chaqirdilar.

Xulosa va takliflar. Buxoro jadidlarining faoliyati va qarashlari o'z davridan oldinda bo'lib, mintaqada kelajakdagi ilg'or harakatlarga zamin yaratdi. Ularning zamonaviy, inklyuziv va adolatli jamiyat haqidagi qarashlari hozirgi Markaziy Osiyoda zamonaviy mustaqil davlatlar shakllanishida g'oyaviy asos bo'lib xizmat qildi. Hamda hozirgi davr ijtimoiy-siyosiy hayotida ularning faoliyat doiralari keng o'rganilmoqda hamda amalda keng qo'lanilmoqda.

Yangi O'zbekiston barpo etilayotgan hozirgi davrda, milliy taraqqiyot uchun kurashgan, mustaqilligimizning g'oyaviy va amaliy manbalarini yaratishda muhim bosqich bo'lgan jadidchilikning ijtimoiy – siyosiy qarashlarni xolisona tahlil qilish, o'rganish va hozirgi davr taraqqiyot bosqichida ahamiyatini ko'rsatish muhim vazifalirimizdan biridir.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Prezidentning “Jadidlar: milliy o'zlik, istiqlol va davlatchilik g'oyalari” mavzusidagi xalqaro konferensiya ishtirokchilariga tabrigidan. Toshkent 11.12.2023
2. Айний С. Асарлар. 8 томлик. 1-том, Тошкент, “ЎзССР давлат Бадиий адабиёт нашриёти”, 1963. –Б.411
3. Хўжаев Ф. Бухоро инқилобининг тарихига материаллар. Тошкент, “Фан”, 1997. – Б.174
4. Шарипов Р., Муҳиддинова Ф. Ўзбекистон халқлари сиёсий-ҳуқуқий таълимотлари тарихи. – Т.: “ТДЮИ”, 2004. – Б. 317.
5. Abdirashidov.Z.Sh.2021.“Abdurauf Fitrat va Buxoroda jadidchilik”.Ўzbekiston: til va madaniyat 3. 30-53.
6. Жадидчилик: ислохот, янгилашиш, мустақиллик ва тараққиёт учун кураш. Тошкент, “Университет”, 1999.-Б.220.
7. Турдиев, Б. (2024). JAMIYAT IDEOSFERASINING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 4(2).
8. Sobirovich, T. B. (2023). Basic Criteria for Building the Third Renaissance in Uzbekistan. *Asian Journal of Applied Science and Technology (AJAST)*, 7(1), 149-157.
9. Turdiyev V. Behbudi's views on the spiritual renewal of society //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 5. – №. 5.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).